

Kedves Megemlékezők!

Vannak olyanok, akik még ma is megkérdőjelezzik, hogy kell-e egyáltalán tanítani a holokausztot az iskolákban. Miért nem elég, ha állami és közösségi szinten megemlékezéseket rendezünk, emlékhelyeket emelünk, vagy ha a médiában teret adunk a visszaemlékezéseknek?

Gyakorló középiskolai tanárként a válaszom az első felvetésre egyértelmű igen. Egy ilyen nagy jelentőségű történelmi eseményről fontos megemlékezni az iskolákban is, de még fontosabb, hogy ez az emlékezés a jelennek szóljon. A mai diákoknak a holokauszt már a történelmi múlt része, és csak kevesen vannak közöttük, akik számára a családi történetek révén élő maradt(). Úgy kell tanítanunk a holokausztról, hogy minden diák – akik nemsokára a felnőtt társadalom tagjai lesznek – kapcsolódást találjon e múltbeli esemény, és a saját jelene, sőt, jövője között.

Ehhez meg kell határoznunk, hogy miért tanítjuk a holokausztot, mi a célunk vele; illetve azt, hogy milyen módszerekkel tesszük ezt. Kézenfekvőnek tűnhet, hogy az elrettentés eszközéhez nyúljunk: ha a maga valóságában bemutatjuk a holokauszt minden szörnyűségét, az áldozatok pontos számát, a tömeggyilkosságok módszereit, az embertelen kegyetlenségeket, akkor megértetjük a diákjainkkal, miért nem szabad ilyesminek újra megtörténnie. Kutatások viszont azt mutatják, hogy sokaknál éppen az ellenkező hatást érzük el: mivel nehéz szembenézni azzal a ténnyel, hogy emberek ilyen borzalmakat tudnak elkövetni más emberekkel szemben, ezért többen hátrálni kezdenek, és nem is akarnak tudomást venni ezekről az eseményekről. Nem csak a holokausztról, hanem más népirtásokról sem, amelyek ma is megtörténnék a világban – gondolok itt pl. a rohingya néppel történt atrocitásokra, vagy a most a szomszédban zajló háború kapcsán az ukrán civil lakosság ellen elkövetett szörnyűségekre.

Úgy kell tehát tanítanunk a holokausztról, hogy a diákjaink aktív részesei legyenek az emlékezésnek és a tanulási folyamatnak. Számos olyan oktatási program létezik és valósul meg a gyakorlatban, ahol például a tanulók segíthetik a helyi közösség emlékeztetésének fenntartását: információkat gyűjtenek a helyi zsidó közösség múltjáról, életéről, helytörténeti sétákat szerveznek. Ez különösen jelentős a vidéki zsidóság esetében, hiszen itt a vészidőszak következményeként szinte alig maradtak zsidó közösségek a háború után; szomorú jelképei ennek azok a zsinagógák, amelyek elhagyatottan állnak, vagy amiket más, általában kulturális célra használnak.

Hatékony eszköz egy túlélővel való személyes beszélgetés, vagy ha ez nem lehetséges, akkor egy túlélővel, vagy embermentővel készült interjú beépítése az oktatásba. Ezek a beszélgetések vagy interjúk segítenek közel hozni a múlt történéseit: nem száraz tényekről, tankönyvi adatokról hallhatunk, hanem egyéni választásokról és dilemmákról, hétköznapi emberek által megélt sorsról, személyes nézőpontokról. Mindez fejleszti a diákok empátiáját, érzékenységét és kritikai gondolkodását. Ez a kulcsa annak, hogy megértsék, miért fontos a holokauszthoz vezető út megismerése.

Mert végsősoron ez a holokausztról való oktatás igazi célja: hogy olyan kritikusan gondolkodó, aktív, érzékeny és empatikus embereket neveljünk, akik tevékenyek lesznek a saját környezetükben. Még a demokratikus országokban élő állampolgároknak is szembesülniük kell azzal a ténnyel, hogy a demokrácia, az emberi és polgári jog olyan mint egy virág, amit folyton öntözni kell. Nem dőlhetünk hátra, hogy a demokrácia magától is működik majd. Ha az egyén nem tanulja meg, hogyan tud ellenállni a politikai manipulációnak és propagandának, a gyűlöletbeszédnek, az érzelmi befolyásolásnak, akkor utat enged olyan folyamatoknak, amelyek kirekesztéshez, intoleranciához, diszkriminációhoz vezetnek – pont ugyanúgy, mint a két világháború közötti Németországban vagy Magyarországon.

Dr. Mezei Mónika, történelemtanár

Kell-e tanítanunk a holokausztról? Sőt, kötelességünk. Nem vagyunk felelősek azért, ami évtizedekkel korábban történt; de azért felelősek vagyunk, hogy levonjuk a tanulságokat és tanuljunk a múlt hibáiból. A diákjainkat érdekli a történelem és a múltból való emlékezés – különösen akkor, ha felismerik, hogy mindez hozzásegítheti őket egy boldogabb és biztonságosabb jövő felépítéséhez – amihez szükség van az ő aktív részvételükre.

Végezetül engedjék meg, hogy Erdélyi Lajos, a 2020(?)ban elhunyt marosvásárhelyi fotográfus, újságíró, holokauszt-túlélő visszaemlékezéséből idézzek:

„Én azonban hiszem, hogy valójában az árt a jövőnek, ha valaki e tapasztalatokat elhallgatja, félredobja. Tudom, újabb Auschwitz nincs, nem lehet. De az embertelenség, a közöny, az emberi közömbösség létezik, él és mérgez. Az még megismétlődhet. És meg is ismétlődik.”

Köszönöm a figyelmet.

2022. április 13.